

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Сментина Н.В.

“ ____ ” листопада 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 підприємництво, торгівля та біржова діяльність
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему:

**«Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку
(на прикладі ринку соняшнику)»**

Виконавець:

студент VI курсу ФЕУП

Ігнатовський Олесь

Олександрович

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н, доцент

Сментина Наталія

Валентинівна

/підпис/

ЗМІСТ

ВСПУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ	6
1.1. Кон'юнктура ринку: поняття, різновиди та необхідність дослідження.....	6
1.2. Основні методики кон'юнктурних досліджень.....	13
1.3. Особливості дослідження кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА РИНКУ СОНЯШНИКА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	32
2.1. Загальна характеристика ринку сільськогосподарської продукції України та світу.....	32
2.2. Кон'юнктурні показники ринка соняшника в Україні, як сировинного ринку.....	37
2.3. Аналіз експортно-імпортного потенціалу на ринку соняшнику та продуктів його переробки.....	43
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ СОНЯШНИКА.....	49
3.1. Застосування економіко-математичних моделей при прогнозуванні основних кон'юнктурних показників ринку соняшнику.....	49
3.2. Шляхи підвищення ефективності функціонування ринку сільськогосподарської продукції, та перспективи розвитку ринка соняшнику	61
ВИСНОВОК.....	72
Список використаних джерел.....	75
Додатки.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективне функціонування та розвиток галузі сільського господарства в умовах затяжних аграрних трансформацій потребує здійснення ґрунтовних досліджень кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції. Адже саме кон'юнктурні спостереження забезпечують отримання об'єктивної інформації про стан, тенденції розвитку, проблемні аспекти ринку сільськогосподарської продукції, що сприяє отриманню конкурентних переваг та мінімізації ризику внаслідок здійснення господарської діяльності, а також дозволяє обрати відповідний сегмент ринку, ринкову нішу, вірний напрям диверсифікації, встановити оптимальні ціни на вироблену сільськогосподарську продукцію.

Дослідження кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції охоплює широке коло питань виробничого, економічного, комерційного та технічного характеру, що забезпечує необхідність виявлення основних напрямів господарської діяльності та розвитку аграрних підприємств, оцінювання економіко-фінансових показників, сформованих у певний період часу як результат взаємодії сукупності чинників.

Вибір теми дослідження обумовлено наявними зловбоденними проблемами сільськогосподарських товаровиробників щодо реалізації виробленої продукції як завершального етапу руху продукції із сфери виробництва у сферу споживання або у сферу переробки, від результатів якої залежать масштаби розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва.

Саме тому вважаємо за необхідне дослідити кон'юнктуру ринку сільськогосподарської продукції та обґрунтувати пропозиції щодо оптимізації його перспективного розвитку.

Дослідження питань формування і розвитку ринку соняшнику висвітлюють у своїх працях багато вчених-економістів, зокрема такі:

Батир Ю.Г., Ібатуллін М.І., Кучеренко В. Р., Карпов В.А., Андрейченко А. В. та ін..

Мета роботи – дослідити теоретичні, методологічні аспекти аналізу ринкової кон’юнктури, проаналізувати ринок сільськогосподарської продукції, визначити перспективи його розвитку та обґрунтувати шляхи підвищення ефективності його функціонування.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- визначити сутність поняття «ринкова кон’юнктура» та з’ясувати необхідність проведення кон’юнктурних досліджень;
- описати основні методики кон’юнктурного аналізу;
- дослідити особливості дослідження кон’юнктури ринку сільськогосподарської продукції;
- проаналізувати стан ринку сільськогосподарської продукції в Україні та світі;
- дослідити основні кон’юнктурні показники ринку соняшника;
- виявити експортно-імпортний потенціал на ринку соняшнику та продуктів його переробки;
- спрогнозувати основні кон’юнктуро утворюючі показники ринку соняшнику України;
- запропонувати шляхи підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції українських виробників на світових ринках.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні аспекти кон’юнктурних досліджень.

Об’єктом дослідження є процес дослідження та прогнозування кон’юнктури ринку соняшника України.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи і прийоми дослідження, зокрема: історичний, діалектичний, абстрактно-логічні

методи, а також метод аналізу та синтезу, математичний метод кореляційно-регресивного аналізу і інші економіко-статистичні прийоми.

Інформаційною базою дослідження є фахова література з проблематики кон'юнктурних досліджень, матеріали наукових конференцій, присвячені оцінці загальних тенденцій на ринку соняшнику, законодавчі та нормативно-правові акти, статистичні дані Головного управління статистики.

Публікації. За результатами дослідження підготовлена стаття на тему «Перспектива збільшення виробництва високоолеїнового соняшника в Україні», опублікована у «Науковому студентському віснику» факультету економіки та управління підприємництвом.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дослідження вирішено актуальне наукове завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад і прикладних аспектів функціонування та розвитку ринку соняшника. На основі отриманих результатів сформульовано такі висновки:

1. Кон'юнктура – це збіг окремих обставин, які формують стан середовища в певний час і впливають на певні результати.

Дослідження ринкової кон'юнктури та її показників є невід'ємною складовою частиною успішного здійснення господарської діяльності та відображується на усіх її етапи, починаючи від прийняття рішення щодо започаткування діяльності, вибір конкретного виду, і закінчуючи прийняттям рішення про припинення чи реорганізацію діяльності.

2. Для дослідження кон'юнктури ринку використовують різні методи, основними з яких виступають: методи експертних оцінок, статистичні, регресивно-кореляційного аналізу, математичні та графічні методи

3. При дослідженні кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції необхідно враховувати – циклічність і сезонність його розвитку. Основні принципові ознаки кон'юнктури сільськогосподарського ринку це: варіабельність, циклічність і динамічність. У зв'язку з цим суттєвого значення набуває тривалість періоду, впродовж якого доцільно досліджувати ситуацію на ринку.

4. Галузь сільського господарства для України завжди була однією з пріоритетних сфер як зовнішньоекономічного, так і внутрішньо економічного розвитку країни. Соняшник є основною олійною сільськогосподарською культурою в Україні. На початку XXI ст. соняшник є однією з головних олійно-білкових культур світового землеробства, важливим джерелом виробництва олії і шроту. Він відіграє особливу роль у поліпшенні фінансового стану сільськогосподарських підприємств у період подолання економічної кризи і переходу до ринкових відносин. За природно-ресурсним потенціалом Україна

належить до найбагатших країн світу. Використання землі як об'єкта господарської діяльності людини, її обмеженість у просторі, незамінність, нездатністю до відтворювання висувають на перший план проблему раціонального її використання та охорони.

5. Виробництво соняшнику завжди було достатньо рентабельним, продукти його переробки конкурентоспроможні на внутрішньому і світовому ринках, а також є важливою складовою продовольчих і кормових білкових ресурсів. За останні 10 років посівні площі під виробництво соняшнику збільшились приблизно в 1,4 рази, а обсяг виробництва збільшився у більш ніж 2 рази. Так у 2010 році обсяг складав 6672 тис. тонн, а в 2017 12236 тис. тонн.

6. Україна займає п'яте місце в світі за експортом соняшнику. У 2017 році об'єм експорту склав 250 тис. тонн., а вже у період січень – вересень 2018 року експорт знизився до 20,6 тис. тонн. Це відбулося в зв'язку з тим, що урожайність у 2017 і 2018 роках знизилась і зацікавленість переробних підприємств на території України підвищилась до закупівля сировини соняшнику.

7. Правильна оцінка ринку дає змогу спрогнозувати його подальший розвиток та, як наслідок, отримати конкурентні переваги, знизити ряд ризиків, та встановити ціни на оптимальному рівні. Тому прогнозування ринку є невід'ємною складовою успішного прийняття управлінських рішень на підприємствах, що працюють на сільськогосподарському ринку. Для прогнозування обсягів виробництва обрано виробничу функцію Кобба-Дугласа. Результати розрахунків дозволили спрогнозувати обсяг виробництва соняшника в 2019 році на рівні 15035,4 тис. тонн. Також, використовуючи метод прогнозування Бокса-Дженкінса модель ARIMA, була спрогнозована ціна, яка на початок 2019 року складе 9888 грн./тонну.

8. Досягненню отриманих прогнозних значень сприятиме державна політика, спрямована на подолання основних проблем розвитку сільськогосподарського ринку, у числі яких у роботі розгадаються такі: зайнятість населення; відсутність цивілізованого ринку землі; відсутність

державної підтримки; відсутність інвестицій. Дії держави відмічені у стратегічних планах галузевих органів виконавчої влади, зокрема у «Єдиній комплексній стратегії та плані дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки».

9. Щодо перспектив розвитку ринку соняшнику, можна сказати, що основний напрям – це збільшення обсягів виробництва, розвиток селекційної галузі, тобто виробництво українського посівного матеріалу. Також перспективним є напрямок вирощування нових гібридів, таких як високоолеїновий соняшник, що на даний час користується високою популярністю в світі.

Список використаних джерел

1. Кощій О.В. Теоретичні засади багатоциклічності формування економічної кон'юнктури / О.В. Кощій // Економічні науки. Серія "Економічна теорія та економічна історія". Збірник наукових праць. ЛНТУ. - Випуск 6 (23). - Ч. 1. - Луцьк, 2009.
2. Оболенцева Л. В. Кон'юнктурні дослідження галузевого ринку: підручник / Л. В. Оболенцева; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 249 с.
3. Окрепкий Р. Б. Кон'юнктурний аналіз тенденцій розвитку ринку, його стійкості та циклічності / Р. Б. Окрепкий, Д. В. Гаргула // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 197-203.
4. Дерев'янка Т. Маркетинговий аналіз кон'юнктури товарного ринку / Т. Дерев'янка // Маркетинг в Україні. – 2011. – № 3. – С. 35-37.
5. 12. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 246 с.
6. Афанасьєва О. П. Особливості та місце товарного ринку в системі ринків / О. П. Афанасьєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 3-8.
7. Новиков А.М. Предмет и структура методологии / А.М. Новиков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.methodolog.ru/method.htm>
8. Косенков С.І. Маркетингові дослідження: [навчальний посібник] / С.І. Косенков, Ю.І. Харковий. – К.: СКАРБИ, 2004. – 94 с.
9. Щербак В.В. Методологія дослідження кон'юнктури товарного ринку/ В.В. Щербак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2017/2_02_uk/8.pdf
10. Кучеренко В.Р., Андрейченко А.В., Грінченко Р.В., Карпов В.А. Аналіз ринкової кон'юнктури: навчальний посібник / В.Р. Кучеренко,

- А.В. Андрейченко, Р.В. Грінченко, В.А. Карпов. Одеса: ОНЕУ, 2014. – 344с.
- 11.Карпов В.А., Кучеренко В.Р. Маркетинг: прогнозування кон'юнктури ринку: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 284 с.
 - 12.Окрепкий Р. Б. Кон'юнктурний аналіз тенденцій розвитку ринку, його стійкості та циклічності / Р. Б. Окрепкий, Д. В. Гаргула // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 197-203.
 - 13.Серова І. А. Дослідження і прогнозування економічної кон'юнктури. Конспект лекцій для студентів спеціальності "Прикладна статистика" денної форми навчання / І. А. Серова, Т. С. Мирна. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 92 с.
 - 14.В.В. Кузяк, Ю.Я. Добуш Кон'юнктура товарних ринків / Укл.: В.В. Кузяк, Ю.Я. Добуш. – 2013.
 - 15.Кирилов Ю. С. Кон'юнктура світового ринку сільськогосподарської продукції : теорія, методологія, практика: монографія / Ю. С. Кирилов. – Харків : Олді-Плюс, 2010. – 416 с.
 - 16.Андрейченко А. В., Завертаний Д. В. Специфіка дослідження кон'юнктури та особливості розвитку ринку АПК України / А.В. Андрейченко, Д. В. Завертаний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/77003>
 - 17.Кучеренко В. Р. Моніторинг світових ринків харчової сировини і продукції АПК : навчальний посібник / В. Р. Кучеренко, А.В. Андрейченко, Р. В. Грінченко. – Одеса, 2013. – 111 с.
 - 18.Ібатулін М.І. Методичні підходи до оцінки кон'юнктури агропродовольчого ринку / М.І. Ібатулін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econommeneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/economika/2015_2_ibatulin_ua.pdf

- 19.Клинов В.Г. Экономическая конъюнктура. Факторы и механизмы формирования / В.Г. Клинов. – М.: Экономика, 2005. – 278 с.
- 20.Батир Ю.Г., Гримблат С.О. Моніторинг ринку сільськогосподарської продукції / Ю.Г. Батир, С. О. Гримблат // Економічний простір, 2009. – №22/2. – С. 131-136.
- 21.Росола У.В. Сучасний стан ринку сільськогосподарської продукції / У.В. Росола [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/vsn/wp-content/uploads/2018/01/2-8-2-2017-7.pdf>
- 22.Державна служба статистики України. Статистична інформація. Національні рахунки. Валовий внутрішній продукт у реальних цінах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
- 23.Гуцул Т. Використання земельних ресурсів в сільському господарстві / Т. Гуцул [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econf.at.ua/>
- 24.Земельний фонд України станом на 1 січня 2017 року [Електронний ресурс] / Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Статистична інформація. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/>
- 25.Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
- 26.Пріоритети забезпечення зовнішньоторговельної безпеки на аграрному ринку України: аналітична доповідь / В.М. Русан, Л.А. Жураковська [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. — Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/agrarn_bezF1b1d8.pdf
- 27.Агробізнес сьогодні – «Поточний стан та перспективи ринку соняшнику» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/8977-potochnyi-stand-ta-perspektyvy-rynku-soniashnyku.html>

- 28.Пропозиція - «Економіка соняшнику в Україні» [Електронний ресурс] -
Режим доступу: <https://propozitsiya.com/ua/ekonomika-sonyashniku-v-ukrayini>
- 29.Янковий В.О., Мельник Н.В., Оптимізація фондоозброєності на підприємствах харчової промисловості на основі виробничих функцій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://journals.gsjp.eu/index.php/fie/article/view/128>.
- 30.Сільське господарство / Державна служба статистики України. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
- 31.Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2017 роках / Державна служба статистики України. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
- 32.Артюх М. В., Литвин О. М. Застосування дивідіріального та мультигрального числень в дослідженні економіки сільського господарства України // Математичне та комп'ютерне моделювання. Серія: Технічні науки. – 2016.
- 33.Прогнози об'ємів валових зборів зернових та масляних культур на 2018/2019 маркетинговий рік [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики України. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
- 34.Barber S., Jennison C. Symmetric tests and confidence intervals for survival probabilities and quantiles of censored survival data // Biometrics. — 1999. — 55. — P. 430—436.
- 35.Алесинская Т.В. Основы логистики. Функциональные области логистического управления / Т.В. Алесинская. — Таганрог : Изд-во ТТИ ЮФУ, 2009. — 79 с.
- 36.Амитан В.Н. Экономическая безопасность: концепция и основные модели / В.Н. Амитан // Економічна кібернетика. — 2009. — № 3—4. — С. 13—20.

- 37.Терещенко В.К. Внутрігосподарські аспекти прибутковості аграрних підприємств/В.К. Терещенко//Аграрна наука.– 2000. - № 1. – С. 162 – 171.
- 38.Саблук П.Т. Економічні відносини та дохідність агропромислового виробництва /П.Т. Саблук// Економіка АПК. – 2008. - №2. – С. 151 – 155.
- 39.Дусановський С.Л. Ринок землі: бути чи не бути? / С.Л. Дусановський, М.Г. Саєнко. – Тернопіль, 2009. – 26 с.
- 40.Амбросов В.Я. Системні зв'язки організаційної структури підприємств /В.Я. Амбросов // Економіка АПК. – 2011. - №7. – С. 110 – 116.
- 41.Габор В. Проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва / В. Габор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/27>
- 42.Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики України. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
- 43.Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року :Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2015 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.
44. Лупенка Ю. О., Месель-Веселяка В.Я.Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/docs/strateg.pdf>
- 45.Електрона зернова біржа України. Закупочные цены на зерно. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://graintrade.com.ua>
- 46.АПК-ІНФОРМ «Потужності з переробки олійних культур в Україні» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apk-inform.com/ru/news/1089464#.W-qKCpP7TIX>

47. AgroOne «Тенденція ринку насіння соняшника в Україні» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.agroone.info/publication/tendencii-rinku-nasinnja-sonjashnika-v-ukraini/>
48. В Україні росте попит на високоолеїнову соняшникову олію [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-roste-popit-na-visokooleinovu-sonasnikovu-oliu>
49. Високоолеїнова олія коштує дорожче [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://propozitsiya.com/ua/visokooleyinova-oliya-koshtuie-na-13-dorozhche-za-zvichaynu-sonyashnikovu>
50. Аналіз ринку. Перспективи соняшнику. «Високоолеїнова» ніша [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://msb.aval.ua/news/?id=25886>.